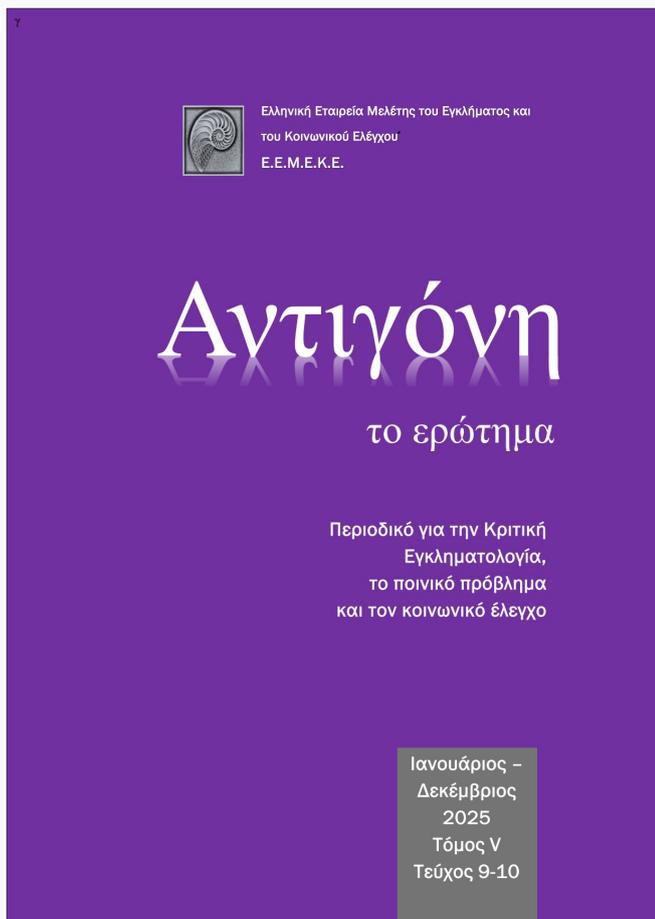

Αντιγόνη: το ερώτημα

Τόμ. 5, Αρ. 9-10 (2025)

Αντιγόνη: το ερώτημα, Ιανουάριος - Δεκέμβριος 2025

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Κώστα Κοσμάτου, Αν. Καθηγητή Νομική Σχολή Δ.Π.Θ.

doi: [10.12681/antig.44285](https://doi.org/10.12681/antig.44285)

Copyright © 2026, Αντιγόνη: το ερώτημα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Κ. Κοσμάτος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Νομική Σχολή Δ.Π.Θ.

1. Σ. Βιδάλη, Μ. Γασπαρινάτου, Σ. Γεωργούλας, Ο. Θεμελή, Α. Κασάπογλου, Δ. Κόρος, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Κουρούτζας, Γ. Παπανικολάου, Γ. Πέτσας, Σ. Σπυρέα, και Ειρ. Σταμούλη (επιμ.), (2025). Κοινωνική πραγματικότητα, κριτικός λόγος και ποινικό φαινόμενο: συμβολές στο 2ο συνέδριο της Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε.. Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. (ISBN 978-618-84142-1-1). Τόμος διαθέσιμος ηλεκτρονικά σε: <https://eemeke.org/>

Πρόκειται για συλλογικό τόμο που περιλαμβάνει επεξεργασμένες εισηγήσεις του 2^{ου} συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου, το οποίο διεξήχθη στην Αθήνα 24-27 Νοεμβρίου 2020. Ο τόμος είναι ελεύθερα διαθέσιμος στην ιστοσελίδα της ΕΕΜΕΚΕ στο https://drive.google.com/file/d/1bFw_kX15fJiJa-jD0wBpuK9pMZiV7XPv/view.

Στις συμβολές του τόμου αποτυπώνονται οι προβληματισμοί για μια σειρά από ζητήματα που απασχολούν την κριτική σκέψη για το ποινικό φαινόμενο, όπως η αποδόμηση της ποινικής ιδεολογίας που επικράτησε κατά τη δεύτερη 50ετία του 20ου αιώνα στην Ελλάδα, η ανάδειξη των εγκλημάτων των ισχυρών (οικονομικά εγκλήματα, εγκλήματα του κράτους, οργανωμένο έγκλημα) με διάφορες μορφές και παραλλαγές σε σταθερό παράγοντα της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, η ανάδειξη των όρων και πολιτικών διά των οποίων θεσμός της φυλακής διατηρείται ως κατά προτεραιότητα πεδίο έκτισης ποινών ενώ ταυτόχρονα αποδομείται κάθε ανθρωπιστικός χαρακτήρας στη λειτουργία της. Παράλληλα, οι νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί (εκτός της κρίσης), όπως και τα ζητήματα που θέτουν η νέα επανάσταση στην τεχνολογία και η καθιέρωση της ρομποτικής, η επανάκαμψη των βιογενετικών προσεγγίσεων και της ιδέας της οντολογικής προέλευσης της προδιάθεσης για το έγκλημα. Πρόκειται για ζητήματα που συνδέονται και με πολιτικές θεωρίες και πρακτικές που απαξιώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, προάγουν τον ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία και που στο παρελθόν ενέπνευσαν και «νομιμοποίησαν» απάνθρωπες πολιτικές σε βάρος διαφόρων ομάδων πληθυσμού. Οι προβληματισμοί για τα πζητήματα αυτά προσεγγίζονται κατά περίπτωση στις συμβολές του τόμου και επισημαίνεται που όπως επισημαίνεται θέτουν- νέα ερωτήματα και προκλήσεις για την εγκληματολογική θεωρία, την έρευνα και τη διδασκαλία.

Ο τόμος εκτείνεται σε 800 σελίδες, περιλαμβάνει δέκα θεματικές ενότητες και σαράντα (40) επεξεργασμένες συμβολές, που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο. Οι θεματικές περιοχές του τόμου περιλαμβάνουν μία μεγάλη ποικιλία θεμάτων και συγκεκριμένα: 1. Κριτικές προσεγγίσεις του ποινικού φαινομένου, 2. Ιστορία του εγκλήματος και της ποινικής καταστολής, 3. Ανθρώπινα δικαιώματα, καταστολή και κοινωνικός έλεγχος, 4. Τεχνολογία και όψεις της καταστολής, 5. Εγκλήματα των ισχυρών, 6. Κοινωνικός έλεγχος του προσφυγικού -μεταναστευτικού ζητήματος, 7. Σωφρονιστικό σύστημα και μεταχείριση των κρατουμένων, 8. Παρεμβάσεις στη φυλακή, 9. Υποπολιτισμοί και έγκλημα και 10. Αναπαραστάσεις του εγκλήματος στην τέχνη. Τα κείμενα του τόμου έχουν υποβληθεί σε

επιστημονική επεξεργασία και επιμέλεια και μερική επικαιροποίηση των πηγών σε σχέση με την αρχική εισήγηση το συνέδριο.

2. Μαργαρίτα Γασπαρινάτου, Ειρήνη Σταμούλη, (επιμ.) (2024). *Εγκλήματα των ισχυρών: Θεωρία και πραγματικότητα*, σ. 320. Σειρά: *Μελέτες για το εγκληματικό ζήτημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Το κρατικο- επιχειρηματικό έγκλημα, διαφθορά, μεταναστευτικό ζήτημα, η ανάπτυξη του ως εγκλήματα των ισχυρών οι πρακτικές συγκάλυψης αλλά και η αντιμετώπισή τους αποτελεί και το επίκεντρο των δημόσιων πολιτικών σε πολλές χώρες του κόσμου και στην Ελλάδα και εξετάζονται από διαφορετικές πλευρές στο συγκεκριμένο βιβλίο. Πρόκειται για ένα συλλογικός τόμος που περιλαμβάνει 10 μελέτες (μαζί με το εισαγωγικό σημείωμα) και πραγματεύεται τα «εγκλήματα των ισχυρών», τα οποία συνιστούν μία ειδική επιστημονική περιοχή έρευνας και θεωρίας της Κριτικής Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής. Είναι ο δεύτερο συλλογικό έργο στην ελληνική βιβλιογραφία που μελετά συστηματικά τα εγκλήματα των ισχυρών στη χώρα μας: το άλλο είναι ο τόμος των Βιδάλη, Κουλούρη, Παπαχαραλάμους (επιμ.) που κυκλοφόρησε το 2019 από τις εκδόσεις Ε.Α.Π. Στο παρόν βιβλίο που επιμελήθηκαν επιστημονικά δύο νέα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, η Επίκουρη Καθηγήτρια Μαργαρίτα Γασπαρινάτου (Δ.Π.Θ.) και η Επίκουρη Καθηγήτρια Ειρήνη Σταμούλη (Πάντειο) η προσοχή στρέφεται στη θεωρία για τους όρους και τα αίτια των εγκλημάτων των ισχυρών και στην αντεγκληματική πολιτική και τα αδιέξοδα της. Τα κείμενα του τόμου δεν περιορίζονται σε μία θεωρητική επισκόπηση της προβληματικής για αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων, αλλά περιλαμβάνουν και μελέτες περίπτωσης (case studies) και εφαρμογές αντεγκληματικής πολιτικής (όπως ο εσωτερικός έλεγχος, οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος).

Ο τόμος διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Οι μελέτες του πρώτου μέρους εστιάζουν στη θεωρητική εξέλιξη της εγκληματικότητας των ισχυρών, στην αλληλεπίδραση των φορέων επιχειρηματικής δράσης με τους φορείς κρατικής διακυβέρνησης στη βάση κοινών στόχων και επιδιώξεων και σε ζητήματα επιλεκτικότητας και διαφοροποιημένων διαδικασιών του νόμου. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται τα κείμενα «Εισαγωγή. Εγκλήματα των ισχυρών: μύθος ή πραγματικότητα;» των επιμελητών του τόμου Μ. Γασπαρινάτου και Ειρ. Σταμούλη· «Θεωρητική εξέλιξη και τυπολογίες των εγκλημάτων των ισχυρών» με τις ίδιες συγγραφείς Ειρ. Σταμούλη Μ. Γασπαρινάτου· «Κρατικο-εταιρικό έγκλημα και κοινωνική βλάβη στη μεταπολεμική Ελλάδα: ιστορίες οικονομικής ανάπτυξης της», της Σ. Βιδάλη· «Η νομοθέτηση διατάξεων «ποινικής ασυλίας» σε περίοδο κρίσης. Προώθηση της κυβερνητικής πολιτικής με αντάλλαγμα την ατιμωρησία του», του Χ. Λαμπάκη.

Το δεύτερο μέρος του συλλογικού τόμου περιλαμβάνει μελέτες που εστιάζουν στο προσφυγικό- μεταναστευτικό ζήτημα, υπό το πρίσμα της Κριτικής Εγκληματολογίας και επιμέρους ρευμάτων της (όπως η Εγκληματολογία των συνόρων, των εγκλημάτων του κράτους και των πολιτικών άρνησης τους κλπ.). Στο πλαίσιο αυτό προσεγγίζεται, υπό το πρίσμα του κρατικού εγκλήματος, η συνοριακή βία, η οποία σύμφωνα με επίσημα στοιχεία ασκείται συστηματικά σε βάρος των ανθρώπων που μετακινούνται σε περιοχές των συνόρων. Περιλαμβάνονται τα κείμενα «Μεταξύ συνόρων της ασφαλιτοποίησης και κρατικο-επιχειρηματικών εγκλημάτων στη διαχείριση του προσφυγικού: οι αντινομίες του

κοσμοπολιτικού» των Στρ. Γεωργούλα, Χρ. Κουρούτζα, Δ. Παρασκευόπουλου και «Κρατικό έγκλημα και καταστάσεις άρνησης: οι περιπτώσεις των ναυαγίων στο Φαρμακονήσι και την Πύλο» του Δ. Κόρου.

Στο τρίτο μέρος του τόμου διερευνώνται θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα σε σχέση με την εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Εξετάζεται η έννοια της διαφθοράς, η αντιμετώπισή της σε επίπεδο πρόληψης και καταστολής, ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στον εντοπισμό και στην πρόληψη της διαφθοράς και της απάτης, η συμβολή των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers), με ειδική αναφορά στον τομέα της υγείας και τέλος οι πολιτικές αντιμετώπισης της διαφθοράς στην Ελλάδα και η συνολική αποτίμησή τους, σε επίπεδο πρόληψης, όσο και καταστολής. Ειδικότερα, το τρίτο μέρος περιλαμβάνει τα κείμενα: «Έγκλημα χωρίς θύμα; Μια απόπειρα απόδοσης του εγκληματολογικού φαινοτύπου της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα της «κρίσης»» της Ε. Μιχαλοπούλου· «Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στον εντοπισμό και στην πρόληψη της διαφθοράς και της απάτης» της Ε. Παππά· «Whistleblowing: Ένα ζήτημα υγείας» της Μ. Στυλιανίδου. Τέλος, ο τόμος ολοκληρώνεται με την συμβολή της Μ. Γασπαρινάτου «Πολιτικές αντιμετώπισης της διαφθοράς στην Ελλάδα: Αντινομίες, προκλήσεις και αδιέξοδα». Το έργο απευθύνεται σε φοιτητές, ερευνητές, επαγγελματίες και παρέχει μια σφαιρική θεωρητική και προσέγγιση για το δύσκολο αυτό θέμα.

2.2. Ειρήνη Σταμούλη (2024). Κριτικές θεωρήσεις του ποινικού φαινομένου: το παράδειγμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας. σ. 232. Σειρά: Μελέτες για το εγκληματικό ζήτημα. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος,

Στη μονογραφία αυτή εξετάζεται ένα επιμέρους επιστημονικό ρεύμα της Σχολής της Κριτικής Εγκληματολογίας, η Πολιτισμική Εγκληματολογία. Συγκεκριμένα, εισαγωγικά παρουσιάζεται συνοπτικά η πολιτισμική στροφή στις κοινωνικές επιστήμες και αναλύεται η έννοια και η ιστορική εξέλιξη της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, η σχέση της με την Κριτική Εγκληματολογία και άλλες Σχολές Σκέψης της Εγκληματολογίας. Εξηγείται επίσης η οπτική της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας ως ρεύματος που εξετάζει το εγκληματικό φαινόμενο ως κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα, όπως το προσλαμβάνει ο ίδιος δράστης ή οι άνθρωποι που το βιώνουν, στο πλαίσιο συγκεκριμένης συγκυρίας και σχέσεων εξουσίας και ταυτόχρονα, δίνει έμφαση στις πολιτισμικές διαδικασίες που το περιβάλλουν.

Εκτός από την Εισαγωγή το βιβλίο διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια και στον επίλογο.

Το *Πρώτο Κεφάλαιο* εξετάζεται η εμφάνιση η θεωρητική θεμελίωση και η ιστορική εξέλιξη της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας ως θεωρητικού ρεύματος της Κριτικής Εγκληματολογίας. Στο *Δεύτερο Κεφάλαιο* διερευνώνται οι κοινωνικο-ιστορικές συνθήκες στο πλαίσιο των οποίων εμφανίστηκε το επιστημονικό ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας και αναλύονται όψεις του κοινωνικού ελέγχου υπο το πρίσμα του ρεύματος αυτού, στο πλαίσιο της ύστερης νεωτερικότητας.

Στο *Τρίτο Κεφάλαιο* εξετάζονται τα βασικά πεδία έρευνας, οι θέσεις και το έργο των βασικών εκπροσώπων της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας. Κατόπιν αναλύεται συστηματικά η εμβληματική θεώρηση για τη «γοητεία του εγκλήματος» του Jack Katz

(1988), η θεωρία του Stephen Lyng για τη ζωή στα ακραία όρια (edgework) (1990), η μεταφορά της στην πολιτισμική εγκληματολογία, η κριτική και η σημασία της. Αναλύεται επίσης η θεώρηση του Mike Presdee για το «καρναβάλι του εγκλήματος» (Presdee, 2004), παρουσιάζονται οι κύριες θέσεις της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας που διατυπώθηκαν ενιαία ως διακήρυξη-μανιφέστο από βασικούς εκπροσώπους της και τέλος, διερευνάται το φαινόμενο των εγκλημάτων των ισχυρών και συγκεκριμένα, *τα κρατικά, τα εταιρικά εγκλήματα και τα περιβαλλοντικά εγκλήματα* από την οπτική της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας.

Στο *Τέταρτο Κεφάλαιο* εξετάζονται συνοπτικά και κριτικά οι βασικές θέσεις των παραδοσιακών εγκληματολογικών θεωριών σε σύγκριση με την προσέγγιση της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της επίδρασης που είχαν οι θεωρίες της συμβολικής αλληλεπίδρασης στην πολιτισμική εγκληματολογία, τη συγκριτική ανάλυση βασικών θέσεων και παραδοχών των δύο θεωρήσεων και τέλος, με την ανάδειξη της σημασίας που έχει η εξουσία και οι ανισότητες στην κατανομή χαρακτηρισμών.

Στο *Πέμπτο Κεφάλαιο* εξετάζονται οι μεθοδολογικοί προσανατολισμοί της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας και συζητείται η εθνογραφική έρευνα και η σχέση της με τη λεγόμενη επικίνδυνη γνώση (γνώση που αμφισβητεί κυρίαρχες αντιλήψεις και στερεότυπα για το έγκλημα). Εξετάζεται επίσης η σχέση Εθνογραφίας και Πολιτισμικής Εγκληματολογίας και οι επιμέρους μέθοδοι έρευνας.

Το *Έκτο*, και τελευταίο Κεφάλαιο της μονογραφίας πραγματεύεται δύο βασικά ζητήματα: πρώτον, τις νέες τάσεις που αναδύονται εντός της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας και, δεύτερον, τη συμβολή της στην αντεγκληματική πολιτική. Στον *Επίλογο* καταγράφονται μερικές τελικές σκέψεις της σ. σχετικά με τη συμβολή της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας στη διεύρυνση του πεδίου έρευνας της Εγκληματολογίας.

3. Δημήτρης -Λάζαρος Κόρος, (2025). Ποινική επιλεκτικότητα: το παράδειγμα της ποινικής διαπραγμάτευσης. Έρευνα στο Εφετείο Θράκης. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 281.

Αντικείμενο του βιβλίου είναι η ποινική επιλεκτικότητα, όπως αυτή αποτυπώνεται στον θεσμό της ποινικής διαπραγμάτευσης, ο οποίος εισάχθηκε στο ελληνικό ποινικό σύστημα με τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας του 2019 (άρ. 303 ΚΠΔ). Εξηγείται η έννοια της «ποινικής επιλεκτικότητας», η σημασία και οι συνέπειές της. Το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται το ζήτημα της ποινικής επιλεκτικότητας μέσα από το πρίσμα των εγκληματολογικών θεωριών που την αναδεικνύουν (προσέγγιση της ετικέτας, εγκληματικότητα του λευκού περιλαιμίου, θεωρίες κοινωνικής σύγκρουσης), εστιάζοντας στην κριτική εγκληματολογική σκέψη. Επίσης επιχειρείται σύνοψη της ιστορίας του ποινικού συστήματος υπό το πρίσμα της ποινικής επιλεκτικότητας, όπως αποτυπώνεται στο έργο της Valeria Vegh Weis. Τέλος, παρατίθενται στοιχεία εγκληματολογικών ερευνών που έχουν διεξαχθεί για τη λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης.

Το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται τον θεσμό της ποινικής διαπραγμάτευσης, αρχικά από τη σκοπιά των ζητημάτων που εγείρονται σε ποινικό-δογματικό επίπεδο και έπειτα

από τη σκοπιά των εγκληματολογικών ερευνών που έχουν διεξαχθεί στις χώρες όπου ο θεσμός έχει κεντρική θέση στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και της παράκαμψής της, ιδίως στις Η.Π.Α.

Το τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου έχει ως βασικό αντικείμενο την παρουσίαση της εμπειρικής έρευνας για τον θεσμό της ποινικής διαπραγμάτευσης μέσω της μελέτης δικαστικών αποφάσεων και της διεξαγωγής συνεντεύξεων. Συγκεκριμένα, μελετήθηκαν 1098 αποφάσεις που αφορούσαν 1291 κατηγορούμενους και κατηγορούμενες, οι οποίες εκδόθηκαν από το Εφετείο Θράκης στο πλαίσιο της εφαρμογής του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης κατά τα έτη 2020–2023. Στη συνέχεια, τα ευρήματα της έρευνας πλαισιώνονται από συνεντεύξεις με εισαγγελείς που υπηρετούσαν στην Εισαγγελία Εφετών Θράκης κατά το διάστημα έκδοσης των αποφάσεων και με δικηγόρους που χειρίζονται σχετικές υποθέσεις. Κατόπιν παρουσιάζονται τα ευρήματα από δύο έρευνες για το θέμα

Το τέταρτο κεφάλαιο σχολιάζονται αναλυτικά τα ερευνητικά ευρήματα σε δύο ενότητες. Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα αναδεικνύεται η θετική επίδραση της εφαρμογής του θεσμού στην επιτάχυνση της διαδικασίας και στην αντιμετώπιση λειτουργικών και οργανωσιακών προβλημάτων αλλά διατυπώνονται και προβληματισμοί για την ποιότητα του δικαιοδοτικού έργου, τις εγγυήσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, την αναπαραγωγή ανισοτήτων κατά την εφαρμογή του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης.

Στη δεύτερη ενότητα επιχειρείται η προσέγγιση των συμπερασμάτων της μελέτης υπό το πρίσμα της ασκούμενης αντεγκληματικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, σκιαγραφείται το πλαίσιο σχεδιασμού και άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής, ασκείται κριτική στη συνεχή αυστηροποίηση της ποινικής καταστολής και αναλύονται μέτρα και πολιτικές που θα καθιστούσαν περιττή την εφαρμογή ενός θεσμού που περιορίζει τα δικονομικά δικαιώματα με μόνο σκοπό την επιτάχυνση της ποινικής δίκης. Τέλος, η μελέτη κλείνει με την καταγραφή προβληματισμών σχετικά με τη σημασία του νέου αυτού θεσμού στο συνολικό ποινικό σύστημα σε σχέση και με τις νέες πολιτικές που εξαγγέλλονται.